

OBSAH

Obsah	1
Úvod	2
1. Izákovo narození	3
1.1 Rodiče	3
1.2 Smlouva	4
1.3 Hospodin navštívil Sáru	5
1.4 Jméno	7
2. Izákova osobnost	9
2.1 Izákův rodopis	9
2.2 Bůh Izákův	9
2.3 Strach Izákův	10
2.4 Oběť	11
2.5 Chodíval před Hospodinem	13
3. Izákova rodina	14
3.1 Svatba	14
3.2 Rebeka	14
3.3 Ezau a Jákob	15
3.4 Požehnání synů	18
4. Izákovo vyznání	20
4.1 Hlad	20
4.1.1 Porovnání hladů	20
4.2 První Hospodinovo zjevení	21
4.2.1 Nesestupuj do Egypta	21
4.2.2 Pobývej v této zemi	22
4.3 Gerar	23
4.4 Hospodin požehná	24
4.5 Hospodin požehnal	25
4.6 Izák vyrostl velmi	26
4.7 Znovu kopal studně	27
4.7.1 Studny Abrahamovy	27
4.7.2 Izák se vrací a postupuje	28
4.8 Izák vystoupil	29
Závěr	31
Seznam použité literatury	32
Seznam zkratek	34

ÚVOD

Ve své práci bych se rád zamyslel nad příběhem Izáka, syna Abrahamova a otce Jákobova, druhého v pořadí mezi patriarchy. Jaký byl ve skutečnosti muž, který často působil pasivně a nechával druhé, aby rozhodovali za něj?

Izák se při srovnání s Abrahamem a Jákobem jeví jako nejméně výrazný a snadno přehlédnutelný. Bude následovat život víry svého otce, bude Bůh Abrahamův i jeho Bohem? Na tyto otázky bych rád odpověděl.

Mou metodou byla práce s biblickými texty týkajícími se Izáka (Gn 12 – 27). Ve své práci vycházím z narativní analýzy, založené na „pozorování originálního textu, přičemž si všímá vypravěčovy práce s kategoriemi prostoru a času, sleduje zevrubně jednotlivé úseky dějové osnovy a hodnotí charakter jednajících postav. Cílem analýzy pak je zachytit něco z teologické dynamiky biblického vyprávění: onu skutečnost, že čtenář je vtažen do děje tak, aby se stal jeho účastníkem.“¹

Pracoval jsem také se sekundárními zdroji, s nimiž jsem srovnával svoje dosavadní poznatky.

Práci jsem strukturoval do čtyř základních kapitol. První část se věnuje okolnostem Izákova narození, druhá jeho osobnosti a třetí jeho rodině. Poslední část je věnována příčinám Izákova postavení oltáře v Beer-shebě. Práce záměrně není strukturována zcela přesně chronologicky, protože mým cílem bylo vyzdvihnout a upozornit na Izákův postoj k víře svého otce.

¹ HŘEBÍK, Josef. *Lest cestou k požehnání?* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0280-6, str. 56

1. IZÁKOVO NAROZENÍ

1.1 Rodiče

Izákovými rodiči byli Abraham a Sára, původními jmény Abram a Sáráj. Když bylo Abramovi sedmdesát pět let (Sáraji šedesát pět), řekl mu Hospodin: „Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno.“² Abram Bohu uvěřil a odešel do Kenaanu, kde se mu ukázal Hospodin se slovy: „Tuto zemi dám tvému potomstvu.“³ Abram, později přejmenovaný na Abrahama, se stal díky svému životu vzorem Božího muže. Je nazýván přítelem (Iz 41,8; Jk 2,23) a milovníkem (2 Pa 20,7) Božím, v Novém zákoně dokonce otcem věřících (Ř 4,11). V Gn 20,7 je jako první v bibli nazván prorokem. Otevřeně se hlásil k víře v Hospodina (Gn 17,1; 14,22; 20,6; 21,33) a stavěl oltáře, u kterých vzýval jeho jméno (Gn 12,8; 13,4.18).

Sáráj byla nesmírně krásná žena, která ještě ve svých šedesáti letech budila žádostivost mužů - dokonce si ji do svého domu vzal sám egyptský farao (Gn 12,15). Byla však neplodná. Když viděla, jak se Abram trápí kvůli bezdětnému manželství, nabídla mu, ať zplodí potomka s její služebnou Hagarou. Díky tomu se Abramovi narodil syn Izmael (Gn 16,3.11).

Sáráj ovšem netušila, jak jeho narození zkomplikuje vztahy v rodině. Již během těhotenství přestala nečekaně povýšená otrokyně svoji paní respektovat a Sáráj začala Hagaru natolik pokořovat, že ta od ní uprchla do pouště (Gn 16,6). U jedné studnice k ní promluvil Hospodinův posel a poslal ji zpět se slibem početného potomstva. Tato studnice byla pojmenována „Studnice Živého, který mě vidí“ (Gn 16,7-14). Po narození Izáka musela Hagar i s Izmaelem opustit Abrahamovu rodinu. Izmael se stal lučištníkem a otcem dvanácti knížat, dožil se sto třiceti sedmi let (Gn 25,12-18).

² Gn 12,1.2

³ Gn 12,7

1.2 Smlouva

„Když bylo Abramovi devětaadvadesát let, ukázal se mu Hospodin“⁴, aby s ním uzavřel smlouvu. Tato smlouva (ברית) není dohodou dvou rovnoprávných partnerů, protože Hospodin je jediným iniciátorem a garantem smlouvy. On může všechno, respektive může učinit všechno to, co se učinit rozhodne. Pro člověka je to Bůh Všemohoucí, neboť má nesmírnou a nepředstavitelnou moc. Takovému Bohu nemůže být člověk rovnocenným partnerem.

V hebrejštině má „smlouva“ přívěsné zájmeno „moje“ (v Gn 17 dokonce šestkrát: 17,2.4.7.9.10.14). Smlouva je tedy Hospodinova, patří mu. Svou smlouvu Hospodin nedaruje Abramovi, ale nechává ji povstat, ustavuje ji (Gn 17,7 - וְהִקְמֹתִי) mezi sebou a Abramem. Z toho vyplývá, že smlouva nemůže být dohoda, ale spíše Bohem vytvořené podmínky komunikace nebo prostředím pro uskutečňování vztahu mezi Bohem a člověkem Abramem (setkávání se s Bohem). Rámcem, ohraničením (diktátem) smlouvy je slib, že Hospodin bude Bohem Abramovi i jeho potomkům. Hospodin se zároveň zavazuje k rozmnožení Abrama a tím ke splnění jeho přání.

Zaslíbení „převelice tě rozmnožím“ (Gn 17,2), automaticky vztahujeme na Abramovo potomstvo a ne na Abrama samotného, nechápeme ho jako naklonování. Jenže hebrejský text je v jednotném čísle: rozmnožím tebe. Chce snad mít Hospodin zemi plnou Abramů? „Abram je svým způsobem model určitého jednání, jemuž Bůh tímto přitakává. Výrokem „rozmnožím tebe“ vyjadřuje Všemohoucí Bůh nejen to, že takoví lidé, jako je Abram mají budoucnost, ale také se zavazuje k procesu vzniku tohoto typu lidí napomáhat⁵: činí Abrama otcem mnohých národů (17,4). ... Smlouva jako výraz Hospodinovy všemohoucnosti je tedy jednostranná Hospodinova aktivita ve prospěch člověka: závazek podpory člověka, obdarování a zajištění jej.“⁶

⁴ Gn 17:1-5: Když bylo Abramovi devětaadvadesát let, ukázal se mu Hospodin a řekl: „Já jsem Bůh všemohoucí, choď stále přede mnou, buď bezúhonný! (1) Mezi sebe a tebe kladu svou smlouvu; převelice tě rozmnožím.“ (2) Tu padl Abram na tvář a Bůh k němu mluvil: (3) „Já jsem! A toto je má smlouva s tebou: Staneš se praotcem hlučícího davu pronárodů. (4) Nebudeš se už nazývat Abram; tvé jméno bude Abraham. Určil jsem tě za otce hlučícího davu pronárodů. (5)

⁵ Podobně jako je tomu při Petrově vyznání u Cesareje Filipovy, kde Ježíš říká: „Ty jsi Petr a na té skále zbuduji svou církev a brány pekelné ji nepřemohou“ (Mat 16,18).

⁶ BENEŠ, Jiří. *Kázání na Gn 17*. Dosud nepublikováno.

Na ustanovení smlouvy Všemohoucím Bohem reaguje Abram pádem na tvář. Nic jiného totiž člověk v takovou chvíli dělat nemůže. Je bezmocný, ale tím se stává připraveným přijmout Boží sdělení.

Původní termín „uzavřít smlouvu“ se dá přeložit jako „řezat louhem“, což naznačuje, že uzavření smlouvy bolí. V Abramově případě byla bolest naplněna obřízkou, která se stala znamením této smlouvy. Bolest ze smlouvy je ovšem dlouhodobá, stálá a stává se jí především Abrahamova opuštěnost a bezdětnost a tím prozatímní nenaplněnost smlouvy. Dalším významem slova „smlouva“ může být pokrm (míněno od Boha) ⁷. Pokrm člověka posiluje a udržuje ho při životě. Hospodinova smlouva má tedy dva zásadní důsledky pro člověka: jednak ho ničí, poznamenává a mění (obřízka, změna jména), ale zároveň je pro něj zdrojem života (rozmnoží ho).

Abram bude od této chvíle jiný, Bohem poznamenaný (a to nejen obřízkou). Hospodin mu mění jméno, už to není Abram, ale Abraham. Také Sárar se stává Sárrou, čímž je i ona vtažena do uzavírané smlouvy (Gn 17,15.16). Změna jména je vnějším vyjádřením změny uvnitř Abrama. Stal se z něj jiný člověk, nové stvoření. „To znamená, že ve smlouvě s Bohem Všemohoucím nemůže být Abram, tedy člověk přirozený, ale jen člověk Bohem dotčený, zasažený, ovlivněný, tedy Abraham. Abraham se tak stává živým znamením, zjevením, ba zosobněním Boží všemohoucnosti.“⁸

1.3 Hospodin navštívil Sárrou

Kdo bude zaslíbeným potomkem? Abraham má již jednoho syna s Hagarou. Hospodin však slibuje Sáre, že se stane matkou i přesto, že to její věk znemožňuje. Budoucí narození syna ze Sáry nás může svádět k tomu, abychom viděli pouze Boží zázrak. Právě nadpřirozenost, Boží změna nemožného v jisté, má upozornit na přímou Boží intervenci. Hospodinova slova „převelice tě rozmnožím“, která jsou v první osobě, nenechávají na pochybách, kdo tuto změnu učiní. Z toho je vidět, jak velikou důležitost Hospodin přikládá narození syna. Nezáleží tedy na možnostech lidí, ale na tom, jestli je toho Hospodin schopen (Gn 18,14).

⁷ BENEŠ, Jiří. Stará a Nová smlouva. In *Sborník I/95 Akademie '93* b.m. : Luxpress spol. s r.o., cca 1995. ISBN 80-7130-042-X (pro Akademii '93), str. 41

⁸ BENEŠ, Jiří. *Kázání na Gn 17.*

Budoucí Abrahamův syn je pojmenován samotným Bohem. Nyní se dovršuje uzavření smlouvy, protože ať už mají rodiče v plánu jakékoliv jméno, je změněno. Tento syn je personifikací, zhmotněním Hospodinova slova, které se stává tělem.⁹

Samotné početí je popsáno jako důsledek Hospodinova navštívení Sáry (Gn 21,1). Není nijak zmíněno, že by Abraham svou ženu „poznal“, nebo že by „zplodil“ syna, jak se to často opakuje v praoteckých příbězích. Nejde o zpochybnění Abrahamova otcovství¹⁰, pouze je čtenář opět soustředěn na zvláštní Boží zásah.¹¹ To je podpořeno i tím, že věta začíná Hospodinovým jménem.

Popis narození zdůrazňuje, že Hospodin *plní* svoje slova: navštívil Sáru, *tak jak řekl*, ona porodila syna *podle dohody*, kterou *řekl* (Gn 21,1.2) „Abraham je v této věci ještě pasivnější než jeho žena. Je tím, komu byl zplozen a komu byl narozen syn. Jenomže právě na takto zplozeného a takto mu narozeného syna on čekal. Toho mu Bůh slíbil, to bylo símě Abrahamovo, zcela ve smyslu smlouvy: Jicchák je dítě nebes i Země, dítě Boží i lidské.“¹²

Vše naznačuje, že Izák bude velmi důležitou osobou. Právě na něm se zjeví Bůh. Jeho narození je spojené s Hospodinovým návratem k Abrahamovi (Gn 18,14). Má to nějaký význam? Opustil Hospodin Abrahama?¹³ Avšak Hospodin se k němu vrátil a s ním přichází i syn Izák. Nyní má Abraham trojí znamení smlouvy: nové jméno, obřezané tělo a syna.

Narození Izáka je velmi důležité znamení. Jméno změnil Hospodin, obřízku vykonal Abraham sám, ovšem Izák byl v době uzavření smlouvy teprve budoucností, bude prvním z budoucího potomstva.¹⁴

⁹ Podobně Iz 7,14; Mt 1,18.21; Lk 1,13.31; J1,14

¹⁰ V Gn 21,2 je „Sára porodila Abrahamovi“ - 3.pád לִאֲבְרָהָם.

¹¹ srv. Samuel 1S 2,21

¹² SIDON, Karol. *Návrat Abrahamův*. Praha : Půdorys, 1995. ISBN 80-901741-7-5, str. 57

¹³ Co znamená jistý čas, obvyklá doba? Události po zaslíbení syna jsou kruté (zkáza 2 měst) a je možné, že Abraham odešel do Geraru s pocitem opuštěnosti Bohem.

¹⁴ srv. Ř 9,7.10; Ga 4,28

1.4 Jméno¹⁵

Synovo jméno dané Hospodinem je Izák (יִצְחָק – Jichcak) a znamená „On se směje“¹⁶, jde o trvalý, aktuální smích. Je odvozeno od kořene צחק – „smát se“, synonymem je kořen צחש – „smát se, vysmát se někomu“. Otázkou je, kdo a proč se směje.

První, kdo se smál (יִצְחָק), byl Abraham (Gn 17,17). Při uzavírání smlouvy oznámil Hospodin Abrahamovi narození syna. Abraham znovu padl na tvář a v duchu se usmál. Proč se však Abraham smál? „Abrahamův úsměv“ chápe celá řada vykladačů (už Augustin) jako projev radosti. ... Ale proč si potom v duchu říká: „Což se může narodit syn stoletému? Cožpak bude Sára rodit v devadesáti?“ Proč o něco dál říká: „Kéž by Izmael žil v tvé blízkosti?“ ... Jestliže na Abrahamův smích reaguje Bůh slovy: „A přece ti tvá žena Sára porodí syna“ (v. 19) a jestliže syn má dostat jméno právě podle smíchu, nelze si Abrahamův smích vysvětlit jinak než jako trpký úsměv pochybností“.¹⁷ Podobně Novotný vysvětluje Abrahamův smích jako povýšenecký a nedůvěřivý nad Božím výrokem.¹⁸

Jenže Sára je jiná, Hospodinem poznamenaná - schopná rodit děti, a tuto změnu Abraham přijímá, když ji nazývá Sárrou, tedy jejím novým jménem. Proč by tedy pochyboval o Božím výroku? Vždyť již několikrát předtím uvěřil Božímu slovu o tom, že bude mít syna, uvěřil v možnost zázraku.

Je vůbec možné smát se v situaci, kdy je uzavírána smlouva? Abraham i Sára jsou změněni, jsou noví a nový bude i jejich syn. Bůh na Abrahamův úsměv reagoval tak, že poručil narozeného syna pojmenovat přímo výrazem, jímž je Abrahamův smích popsán - יִצְחָק (Gn 17,19). Sára se později také smála (יִצְחָק – Gn 18,12) a její skrytý smích Bohu nešel. Oba starce ovšem úsměv přešel, když se skutečně stal zázrak a jejich syn se narodil (Gn 21,2-7). V Gn

¹⁵ Genesis 17:15-19: „Bůh také Abrahamovi řekl: „Svou ženu nebudeš už nazývat Sárrou, její jméno bude Sára (to je Kněžna). (15) Požehnám ji a dám ti také z ní syna; požehnám ji a stane se matkou pronárodů a vzejdou z ní králové národů.“ (16) Tu padl Abraham na tvář, usmál se a v duchu si řekl: „Což se může narodit syn stoletému? Cožpak bude Sára rodit v devadesáti?“ (17) Proto Abraham Bohu řekl: „Kéž by Izmael žil v tvé blízkosti!“ (18) Bůh však pravil: „A přece ti tvá žena Sára porodí syna a nazveš ho Izák (to je Smíšek). Svou smlouvu s ním ustavím pro jeho potomstvo jako smlouvu věčnou.“ (19)

¹⁶ HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. 1. vyd. Praha : Advent-Orion, spol. s r.o. a Vyšehrad, spol. s r.o., 2003. ISBN 80-7172-865-9 (pro: Advent-Orion) a ISBN 80-7021-725-1 (pro: Vyšehrad), str. 237.

¹⁷ ŽÁK, Vladislav. *Na počátku : Výklad knihy Genesis*. 1. vyd. Praha : Evangelické nakladatelství, 1990. ISBN 80-85013-10-X, str. 158

¹⁸ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha : Kalich a Česká biblická společnost, 1992. 1406 s. Svazek I a II. ISBN 80-7017-528-1 (pro: Kalich, Praha) a ISBN 80-900881-1-2 (pro: Česká biblická společnost, Praha), heslo Posměch, str. 688

21,6 Sára vyznává: וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחַק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל-הַשָּׂמַע יִצְחָק-לִי - „Řekla Sára: Smích (žert) dopustil (udělal, spáchal) ke mně (mi) Bůh, každý ten, kdo slyší, bude se smát ke mně (mi).“ Sára poznala, že se stala předmětem Božího žertu, obsahem jeho vtipu.

Tak tedy ti, ve kterých vyvolalo Hospodinovo slovo smích, ke svému překvapení (a možná i pobavení) zjistili, že k smíchu jsou vlastně oni. Bůh nechal jejich smích (možná nevědomý, možná nevěřící) v Izákovi zosobnit a tím jej učinil nezapomenutelným. Izákovo jméno „Směje se“ bude stálou připomínkou nejen smíchu jeho rodičů, ale i svědectvím o Hospodinu, o jeho zázraku.¹⁹

¹⁹ Podle: BENEŠ, Jiří. *Humor v Tenaku*. Bude uveřejněno ve Zpravodaji Společnosti křesťanů a Židů

2. IZÁKOVA OSOBNOST

2.1 Izákův rodopis

Izák se narodil, když bylo Abrahamovi sto let. Místem narození je zřejmě Gerar²⁰. Hned po jeho odstavení musel opustit Abrahamovu rodinu starší bratr Izmael. O dalším Izákově životě se nic neříká až do dne, kdy si ho Bůh vyžádal od Abrahama jako oběť. Po této události bydlel v Negebu, kde se ve čtyřiceti letech oženil s Rebekou a v šedesáti se mu narodili synové Ezau a Jákob.

Někdy v té době odešel během hladu do Geraru (první Hospodinovo zjevení Izákovi), ze kterého ale byl vyhnán Abímelekem. Poté šel až do Beeršeby, kde se mu podruhé zjevil Hospodin. Izák mu vybudoval oltář a usadil se zde. Když cítil, že se blíží konec jeho života, tak požehnal svým synům. Umřel ve věku sto osmdesáti let (Gn 35,27).

Někteří vykladači²¹ vidí Izáka pouze jako pojítko mezi dvěma významnými muži: otcem Abrahamem a synem Jákobem-Izraelem. Jenže jak bylo uvedeno, všechny okolnosti při jeho narození nasvědčují tomu, že jde o mimořádnou osobnost. Jeho tichost nesmí čtenáře zmást.

Chronologické srovnání věku praotců s událostmi:²²

Událost:	Abraham	Sára	Izák	Jákob	Josef	Gn
Vstup do Kenaanu	75	65				12,4
Narození Izáka	100	90	0			17,17
Smrt Sáry	137	127	37			23,1
Svatba Izáka	140	-	40			25,20
Narození synů Izáka	160	-	60	0		25,26
Smrt Abrahama	175	-	75	15		25,7
Smrt Izáka	-	-	180	120	Nar.?	35,28
Do Egypta	-	-	-	130	?	47,9
Smrt Jákoba	-	-	-	147	?	47,28
Smrt Josefa				-	110	50,22

2.2 Bůh Izákův

Chceme-li se o Izákovi dozvědět více, podívejme se, jak ho hodnotí ti, kteří s ním žili. Biblický text nám nabízí svědectví jeho syna Jákoba a pelištejského krále Abímeleka.

²⁰ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo Izák, str. 255

²¹ Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu*. 1. samostatné vyd. Praha : Kalich, 1991. Díl I. Zákon, str. 122

²² ŽÁK, Vladislav. *Na počátku : Výklad knihy Genesis*, str. 202

V první řadě je to ovšem Hospodin, který se v Ex 3,6²³ představuje jako Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův. Tím nejenže Hospodin dosvědčuje skutečnost svého postupného sebezjevování (skrže jejich životní příběhy), ale zároveň se k těmto lidem hlásí.

Abímelek, pohanský král, vyznává Izákovi: „Shledali jsme, že je s tebou Hospodin. Jsi přece Hospodinův požehnaný“.²⁴ I on rozpoznal v Izákově životě Boží přítomnost.

2.3 Strach Izákův

V Gn 31,42.53 Izákův syn Jákob nazývá Hospodina „Strachem Izákovým“ a jako jeho syn jistě věděl proč. Zde použité podstatné jméno פחד a s ním související sloveso פחד se v hebrejštině používá na označení strachu, rozechvění a hrůzy²⁵. A to ve smyslu pozitivním i negativním - fyzickými projevy jsou nejen třas a chvění, ale i hanba. Z pasáže Ex 15,14-16 vyplývá, že dalšími projevy strachu jsou neklid, trnutí, roztřesení (רגז v.14), svíjení a chvění se bolestmi (חיל v.14), zmatek a panika, malomyslnost (מונ v.15), zhrození se a vyděšení (בהל v.15). Tato slova jsou tedy synonyma „strachu“ a označují neklidné a nepříjemné stavy člověka.

Je tedy možné, že by Hospodin vyvolával v lidech takové pocity? V Ex 15,14-16 jsou podobné stavy skutečně způsobené Hospodinovým jednáním. Zakusil to i Izák? Po jeho „zkušenosti“ v zemi Mória by se nebylo co divit. Pokud je Izák prožíval, pak šlo o prožitky niterné, protože je nikdo kromě jeho syna Jákoba nezmiňuje. Znamenalo by to, že Hospodin by se stal Izákovi strachem.

Z Ex 15,14-16²⁶ vyplývá, že takto Hospodin působí na lidi „nevěřící“. Dokonce i jeho lid je varován před životem ve strachu, pokud se zpronevěří svému Bohu (Dt 28,65-67). Způsobil však Hospodin strach i u Izáka?²⁷ Možná nazval Boha „Strachem“, protože viděl, že Bůh vyvolává a způsobuje v okolních národech strach. Ž119,161 ukazuje, že i ten, který věří v Hospodina a

²³ srv. Ex 4,5; 1K 18,36

²⁴ Gn 26,28.29

²⁵ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 3. vyd. Praha : Kalich, 1997. 198 s. ISBN 80-7017-121-9, str. 136

²⁶ Také Dt 2,25 11,25 1Pa 17,17 2Pa17,10

²⁷ Podobně 1Sa11,7 2Pa 14,13 17,10 19,7 Iz 2,10.19.21

prožívá jeho slitování, může mít strach z jeho slova. Oz 3,5 popisuje izraelský lid, který se obrací, hledá Hospodina a se strachem k němu přibíhá.

Strach z Hospodina tedy nemusí znamenat překážku na cestě k němu nebo nevíru. Proč mohou mít „boží lidé“ strach z Hospodina? Jób vyznává: „Proto vyprávím a nerozumím. Je to hroznější, než jsem si vůbec myslel. Slyš mě a já mluvím. Žádám tě a ty mně způsobíš poznání. Pouhým uchem slyšel jsem tebe a nyní tě vidí mé oko. Lituji toho a odvolávám v prachu a popelu.“²⁸ Kdo spatřil Boha, má strach, posvátný strach (Iz 2,10.19.21). Má Izák hrůzu z Boha, protože poznal, jaký je?

Jákob se ovšem mohl pokusit ve své řeči Hospodina pojmenovat jako Strach Izákův, protože Bůh mu své jméno nedal poznat.²⁹ Je možné, že by byl Hospodin přirovnáván k Izákovu strachu? Pokud ano, tak by v oběti došlo ke splynutí, souznění Izáka a Hospodina. S Izákem by tedy byl obětován sám Bůh.

2.4 Oběť

V době, kdy došlo k Abrahamově zkoušce, bylo Izákovi zřejmě třicet sedm let.³⁰ Jistě to nevíme, ale rozhodně už byl dostatečně starý, protože unesl dříví na zápalnou oběť (Gn 22,6). Biblický text je strohý, naznačuje však, že Izákovi docházelo, co se chystá (otázky k otcí). Svázat se nechal dobrovolně. Ale proč? Jestliže byl otec zkoušen, jak to že mohl počítat se synovým souhlasem? Vždyť ani jeden nevěděl, že jde o zkoušku!

Pokud bychom vztáhli Ježíšův výrok „Váš otec Abraham zajásal, že spatří můj den; spatřil jej a zaradoval se,“³¹ na tuto událost, z čeho se Abraham zaradoval? Nás ovšem zajímá syn. Vždyť i sám Ježíš trpěl v Getsemanské zahradě (Lk 22,44), což teprve Izák! Věděl vůbec, co se odehrává a chápal smysl toho všeho? Čtenář se nic nedozví, zachráněná oběť se ztratila, zmizela z očí a je někde sama.

Zdá se, že tato zkouška rozdělila Abrahamovu rodinu. Abraham se vrací (שוב) sám ke služebníkům (Gn 22,19), kde však je Izák nevíme. Mohl jít s ním a nebýt zmiňován? Možné to je, pak by verš 22,19 korespondoval s veršem

²⁸ Jb 42,3-6

²⁹ Ex 6,3

³⁰ DVORÁK, Josef. *Výklad Genesis 22. kapitoly: Absolventská práce z předmětu Starý zákon*, str. 24

³¹ J 8,56

22,3, který je v jednotném čísle, i když Abraham nešel sám (očekávali bychom množné číslo). To by mohlo naznačovat, že vše se vrací do starých kolejí. Jenže Gn 23,2 popisuje, že Abraham nebyl ani se Sárrou, protože po její smrti přichází, aby ji oplakával. Vyčítala mu snad, že by byl schopen Izáka obětovat? Nebo neviděla nikde Izáka a Abraham jí nebyl schopen nic říci? Zde je však na místě opatrnost, protože text přímo neříká, že Sára opustila Abrahama. Možná mohla být stará na kočování a tak nechodila s Abrahamem.

Také Izák podle Gn 24,62 bydlí jinde než jeho otec a je možné, že tam bydlí teprve od této doby. Opět nevíme nic o tom, proč jsou každý jinde. Abraham také mohl odpočívat a Izák v okolí pást jeho dobytek. Text je příliš strohý na jednoznačné závěry. Je ale zřejmé, že není jednoduché se s takovouto zkušeností vyrovnat.

Narušenému vztahu s otcem by mohlo nasvědčovat i to, jak Hospodin dvakrát Izákovi připomíná, že Abrahám poslechl jeho hlasu a díky otci je syn požehnaný (Gn 26,5.24). Odmítl Izák Abrahama jako otce, který je schopen zabít své dítě? Nebo odmítl způsob jeho (slepé) víry?

Spoutání Izáka jeho otcem Abrahamem bývá označováno termínem „Akeda“ Izáka. Nad významem Akedy se zamýšlí Ješajahu Leibowitz: „Akeda je onou náboženskou krizí. Hospodin, nechť je požehnaný, se tu člověku představuje ne jako Bůh, který je zde pro něho, ale jako Bůh, který po něm požaduje všechno. Ne jako Bůh přirozené lidské skutečnosti, s přirozenými lidskými pocity, legitimními lidskými ambicemi, cíli a vizemi, ale jako Bůh, který po člověku žádá, aby mu sloužil, a to i tehdy, je-li tato služba spojena se vzdáním se lidských hodnot. Pokušení, kterému je vystaven Abrahám, není spojeno pouze se zřeknutím se přirozených lidských citů, ale také kolektivních lidských hodnot: nejde zde jen o vztah otce a jediného syna jeho stáří, ale také o zacílení smlouvy s Bohem, spojené s Izákem. Všechny prvky lidského vědomí, ať již se vztahují k člověku jako jednotlivci, nebo k problémům celého lidstva, to vše je před službou Bohu odsunuto stranou. Není větší krize, než je konflikt mezi lidskou skutečností - v tom je zahrnuta materiální i duševní situace člověka - a jeho postavením před Hospodinem. O tom, jak Abrahám v této zkoušce obstál, svědčí tato slova: ‘Nyní vím, že se bojíš Boha.’ To znamená: krize není zvláštní událost nebo stav, který by víru problematizoval. Krize představuje samu náboženskou víru, podstatu bázně

před Hospodinem. Víra neguje pověru o harmonii lidské existence. Víra odhaluje protiklad mezi postavením člověka v přírodě - jeho tělesnou i psychickou přirozeností - a jeho postavením před Bohem.³²

2.5 Chodíval před Hospodinem

Ještě jedno svědectví o Izákovi vydává jeho syn Jákob, a to když mluví o Bohu, „před nímž **ustavičně** chodívali moji otcové Abraham a Izák.“³³ Doslova chodili „před tváří Boha“, což znamená, že žili neustále v Boží přítomnosti (podobně Gn 24,40). Nikde nečteme, že by Izák opustil Hospodina, jen je stále ticho. A jeho ticho může být provokující.

Izák v dalším vyprávění často působí jako člověk smýkaný lidmi i okolnostmi. Možná je mysticky založený (pohybuje se u „Studnice Živého, který mě vidí“), ale čtenář je napnutý a neví, co se v něm odehrává. Jako jedinému z patriarchů mu nebylo během života změněno jméno a nedostal tak novou identitu (dostal ji totiž už před narozením).

Znamenalo by to, že jeho vztah k Hospodinu nepotřebuje žádnou radikální a zásadní změnu, tento vztah tu prostě je a jen není tolik vidět. Ba co víc, víme o jeho modlitbě (Gn 25,21), jenže čtenář vtažený do děje s napětím čeká na jeho vyznání, na „akci“ víry. O víře říká Leibowitz, že „je protikladem lidské harmonie. Z pohledu víry se člověk nesmiřuje a ani nemůže smířit s přirozenou skutečností, ačkoliv je sám její součástí a nemůže se od ní emancipovat; a to ať je věřící nebo ateista, ať přijímá na sebe jho Království nebeského, nebo ho naopak neuznává a ze sebe shazuje. Avšak náboženský člověk se od člověka, který na sebe nebere jho Království nebeského nebo ho ze sebe shazuje, odlišuje tím, že se smiřuje s faktem, že je součástí přirozené skutečnosti a nemůže se od ní emancipovat. Víra představující jeho duševní zkušenost není v souladu s objektivní skutečností, ve které se nachází. A také s ní nikdy v souladu nebude.“³⁴

³² LEIBOWITZ, Ješajahu. Krize jako podstata židovství. *Emuna, historia wearachim* [online]. [cit. 19.dubna 2005] Dostupný z WWW:< <http://www.etf.cuni.cz/skz/zprav/42/krize.htm>>

³³ Gn 48,15

³⁴ LEIBOWITZ, Ješajahu. Krize jako podstata židovství.

3. IZÁKOVA RODINA

3.1 Svatba

„Izákovi bylo čtyřicet let, když si vzal za ženu Rebeku, dceru Aramejce Betúela z Rovin aramských, sestru Aramejce Lábana.“³⁵ Abraham, stařec pokročilého věku (Gn 24,1), poslal služebníka do svého rodiště, aby odtud přivedl Izákovi nevěstu. A služebník skutečně nalézá a přivádí Rebeku, Abrahamovu neteř. K setkání s Izákem dochází v Negebu poblíž „Studnice Živého, který mě vidí“.

Text říká, že vyšel na pole k přemýšlení (לְשׂוּחָה) – synonymem je שִׁיחַ přemýšlet, rozjímat, lkát. Možná šel na pole (tam, kde Hospodin viděl a zachránil) mluvit k Hospodinu, možná oplakával Sáru. Při návratu pozvedl své oči, uviděl přicházet velbloudy a vyslechl od služebníka, jak se vše událo. Gn 24,12nn popisuje služebnickovo seznámení s Rebekou jako Boží zásah. Zmínka o Sáře v Gn 24,67 může znamenat, že se Izákovi po ní stýskalo a že tento stesk mohl být obsahem jeho rozjímání, což naznačuje také to, že našel útěchu po své matce. Izák se tedy nejen oženil, ale dokonce zamiloval!

3.2 Rebeka

„Byla to dívka velmi půvabného vzhledu, panna,“³⁶ doslova dívka velmi dobrá (טוֹבָה) na pohled. Nešlo o fyzickou krásu jako u Sáry nebo Ráchel (u nichž je pro popis krásy použito יָפִיָּה), ale o krásu spojenou s vnitřní kvalitou, která se projevuje charismatem, příjemností a přitažlivostí. Je ochotná (Gn 24,19). Stejně jako Abraham musela pro Izáka opustit svůj domov a zřejmě i přijala Hospodina jako svého Boha a ten k ní mluví (Gn 25,22). Je neplodná (jako Sára), ale po Izákových modlitbách porodí dva syny. Elie Wiesel ji vidí jako chtivou a panovačnou osobu, která rozmazluje a hýčká Jákoba. Dokládá to tím, že Jákovovi „neustále stojí za zády ... a určitě si myslí, že jedná pro jeho dobro; Jákob je slabší než bratr, jemnější,

³⁵ Gn 25,19

³⁶ Gn 24,16

bezbrannější; musí se postavit mezi něj a svět. Chrání jej svou láskou tak, že ho div neudusí.“³⁷

Z textu přímo nevyplývá, že by takovou byla, ovšem že navedla Jákoba k podvodu, je jasné (Gn 27,6-17). Dokonce byla ochotná vzít důsledky tohoto jednání na sebe (Gn 27,13). Jak to, že se toho nebála? Je možné, že pochopila Hospodinova slova z Gn 25,23 jako zaslíbení pro Jákoba a měla strach, že to dopadne jinak - proto zasáhla. Možná si myslela, že plní Boží vůli.

3.3 Ezau a Jákob

Izákovi Synové, Ezau a Jákob, jsou Hospodinovou odpovědí na jeho modlitby (Gn 25,21). Rebeka byla neplodná a od svatby uplynulo celých dvacet let, než se děti narodily. Proč to však trvalo tak dlouho? V Gn 25,21 je dvakrát použito slovo עָתָר - „modlit, doprošovat, úpět, úpěnlivě prosit“. Nejprve se Izák „modlí“ - וַיַּעֲתָר (Qal) a jako odpověď se Hospodin stává štědrým (ČEP přijal, BK vyslyšel) - וַיַּעֲתֶר (Nifal). Je to takové „jak ty ke mně, tak já k tobě“ a připomíná to narození Izáka, kdy se Abraham smál a tak se syn jmenuje „Směje se“.

Modlil se Izák dvacet let nebo mu to tak dlouho trvalo, než dospěl k modlitbě? Slovo „přijal“ (עָתָר) se v Nifalu dá přeložit jako „dát se uprosit“ a v Qalu jako „úpět, doprošovat“, což naznačuje dlouhodobou aktivitu. Grafická podoba verše ukazuje, že narození potomků je Boží zásah, který se stal právě kvůli Izákově modlitbě.

Z hlediska času jsou tedy dvě možnosti. Buď se Izák modlil celých dvacet let, což ukazuje na jeho nezlomnou víru v Boží pomoc a trpělivost. Nebo se začal modlit až po dvaceti letech a to by ukazovalo na to, že po „zkušenosti oběti“ mohl mít Izák obavu zplodit potomky.

Možná si musel uvědomit, že o ně (a tím i o Hospodinovo požehnání) stojí. Pak je možné, že těchto dvacet let bylo dobou vnitřního ujasňování toho, zda potomky chce nebo nechce mít, případně si ujasňoval svůj vztah k Bohu. Jeho aktivita je rozhodující, Bůh ji přitakává a čeká na ni. Zřejmě proto není Izákův věk v době narození synů zmiňován, aby čtenáře nerozptyloval.

³⁷ WIESEL, Elie. *Bible : Postavy a příběhy*. Přel. A. Bláhová. 1. vyd. Praha : Sefer, s.r.o., 1994, ISBN 80-85924-01-3, str. 71

Během těhotenství má Rebeka problémy, „děti se začaly v jejím těle strkat“.³⁸ Boží odpověď na její otázku, je zvláštní výrok: „Ve tvém životě jsou dva pronárody. Oba národy se rozejdou, jen co z tebe vyjdou. Jeden národ bude zdatnější než druhý, bezpočetný bude sloužit počtem skrovnějšímu.“³⁹

Který bude syn bude bezpočetný a který skrovnější? Žák navrhuje přeložit bezpočetný (רב) jako „starší“ a skrovnější (צעיר) slovem „mladší“.⁴⁰ Například v Jb 32,6 a Ž 68,28 se צעיר překládá jako mladší nebo nejmladší.

Dokud jsou synové malí, neliší se svým jednáním, což se mění s dosažením dospělosti. Ezau byl muž znalý (poznal - ידע) lovu, muž pole, polní. Jákob byl muž bezúhonný (תם - bezvadný, dokonalý, úplný, pobožný) a sídlil ve stanech (Gn 25,27). ČEP mezi ně vkládá slovo „kdežto“, jakoby mezi nimi byl rozdíl. Žák upozorňuje, že rozdíly mezi bratry se často hledaly v oblasti sociologické, k tomu ale dodává: „Avšak rozdíl mezi Ezauem a Jákobem je hlubší než sociologický. Lov je totiž záležitost prolévání krve bez dodržování obětních předpisů a navíc se loví v místech, kde působí temné mocnosti („pole“) a kde dochází k magickým, modlářským pokusům o ovlivnění božstva. Lov je nábožensky podezřelý. Jákob (naproti tomu) žije „ve stanech“, které jsou symbolem domova a proto i řádu, především řádu kultického. Nemá tam místo nic mrzkého, neboť jen tam je Hospodin uprostřed svého lidu. A tak je tu všechno, co by mohlo sloužit magii, řádně likvidováno. Proto je Jákob označen za „muže bezúhonného“, tj. tento muž odpovídá všem normám kultovního řádu.“⁴¹

O Ezauovi je řečeno, že lov poznal (ידע), tedy nejen, že zná různé způsoby zabíjení zvířat, ale musí znát také všechny triky samotného lovu. Zároveň je ale popsán jako muž pole. Jak to jde dohromady? Loví na poli nebo k lovu ještě obdělává pole? Podle Gn 27,3 je pole místem jeho lovu. Novotný popisuje pole i jako rovinu, planinu,⁴² tedy rovinu, kde se dá lovit. Biblický text je krutě ironický: Ezau pracuje (loví) a svým lovem živí otce Izáka, ale bezúhonný není. O Jákobově pracovní náplni text v tuto chvíli nic neříká, přesto je bezúhonný. Zřejmě nejde o to, co a kolik kdo dělá, ale jaký je člověk

³⁸ Gn 25,22

³⁹ Gn 25,23

⁴⁰ ŽÁK, Vladislav. *Na počátku : Výklad knihy Genesis*, str. 204

⁴¹ ŽÁK, Vladislav. *Na počátku : Výklad knihy Genesis*, str. 205

⁴² NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo Pole, str. 676

a jaké jsou jeho priority. Toto srovnání je pro Ezaua velmi hořké, když si uvědomíme, že podvodníkem v rodině byl Jákob (Gn 27,36).

Slovo bezúhonný (צַדִּיק) lze přeložit i jako nevinný, bezelstný,⁴³ což koresponduje s Žákovým výkladem. Zároveň ho lze přeložit slovem dokonalý, být úplný (od מִלֵּא), a to zase naznačuje, že Jákob byl již zralý a odpovědný člověk, zřejmě na rozdíl od Ezaua. Přitom ale právě Jákob působí jako nerozhodný člověk, kterému matka určuje, jak má jednat. To, co dělá Jákoba dospělejším, je asi jeho zaměření na budoucnost – touží získat prvorozenství a tím zřejmě chce jít v otcových stopách (a tím i za Hospodinem). Tomu nasvědčuje i Ezauovo pohrdnutí prvorozenstvím. Autor epištoly Židům dokonce označuje Ezaua nevěrným a bezbožným právě ve spojení s jeho prodáním prvorozenství (Žd 12,16).

Další popis říká, že Izák miluje Ezaua. Rebeka miluje Jákoba bez důvodu, protože láska k bezúhonnému je zřejmě samozřejmostí. Neměli by ale oba rodiče mít rádi obě své děti stejně? Nechce text upoutat naši pozornost? Je totiž jídlo a zisk důvodem k lásce?

Vždyť „otec nemá se synem nic společného; ve skutečnosti jsou vzájemnými antipódy. Izák je nemocný a slepý, Ezau silák a sportovec, jehož oči a paže jsou jako stvořené k zápasu a lovu. Izák touží jen po klidu a meditaci, Ezaua přitahuje krev a násilí. Izák tráví čas doma, Ezau běhá po polích a lesích. Izák žije pro posvátno, Ezau prodá svá práva prvorozeného syna za mísu čočovice. Ale přesto si ti dva skvěle rozumějí. Izák miluje svého staršího syna, který mu lásku oplácí a dává mu ji najevo. Je tomu tak proto, že se protiklady přitahují? A že Izák, věrný svému jménu, chce zahnat smích až za poslední možnou mez a ukázat Bohu, že také člověk je schopen spojit klid duše s brutalitou? Lze jen konstatovat, že otec a starší syn jsou si blízcí a že si rozumějí.“⁴⁴

Je možné, že Izák Ezaua miluje právě proto, že ví, co mu schází a snaží se držet ho co nejdál od kenaanských vlivů (Gn 26,34.35).

⁴³ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo Prostý, str.729

⁴⁴ WIESEL, Elie. *Bible : Postavy a příběhy*. str. 72

3.4 Požehnání synů

Izák zestárl a chtěl požehnat Ezauovi.⁴⁵ Jeho stáří má vliv i na jeho zrak, již nevidí, přičemž na tom nemusí být špatně pouze tělesně, ale zároveň i duchovně. Podle Novotného⁴⁶ je oko také výrazem duchovního chápání.

Co je to „požehnání“? Novotný ho popisuje jako „zvláštní životní sílu, která člověku umožňuje úspěch na světě“ a jako jakýsi „dar a nadání pocházející od Boha,“ a upozorňuje, že „za vši požehnanost člověka stojí Bůh. On je původcem požehnání“.⁴⁷ Podle Gn 1,22.28; 9,1; 17,16.20 je důsledkem požehnání potomstvo, Gn 26,12-14⁴⁸ přidává také bohatství stád a úrody. Požehnání zřejmě již od dávných dob patřilo nejstaršímu synovi, který zpravidla dědil víc než ostatní potomci a přebíral náboženské postavení hlavy rodiny.⁴⁹ Stával se „prostředníkem mezi Bohem a ostatními členy rodiny“.⁵⁰

Abrahamovi i Izákovi požehnal sám Hospodin (Gn 12,2; 25,11). Proč tedy Izák spěchá a chce požehnat Ezauovi? Chce mu předat veškerý svůj duchovní potenciál, dokud ještě žije? Otázku umocňuje i to, že Izák potom žil ještě několik let. V Gn 26,4.5 Hospodin upozorňuje Izáka, že jeho požehnání je důsledkem Abrahamovy poslušnosti. Abraham i Izák dostávají požehnání od Boha a nikde není zmíněno, že by ho dostali od svého otce. Je tedy možné, že se Izák snaží vzít věci do svých rukou a nenechává prostor pro Boží jednání? Možná si mohl přestat uvědomovat Boží přítomnost ve svém životě⁵¹ a odtud by mohla pramenit jeho netrpělivost. To je možná příčina jeho slepoty. Hospodin by přeci požehnal synovi i po otcově smrti, zvláště když to slíbil (Gn 26,24). Tedy spíš než o neposlušnost šlo o neschopnost rozpoznávat Boží působení kolem sebe. Proč ale dával Jákobovi druhé požehnání?

Klíčovým by mohl být Ezauův popis slovem veliký הַגָּדוֹל (Gn 27,1), které také znamená „významný, zámožný, starší, velikašský“, a je navíc zdůrazněno členem. Mohlo by jít o synonymum pro „bezpočetný“

⁴⁵ Genesis 27:1-4: Když Izák zestárl, jeho oči vyhasly, takže neviděl. I zavolal svého staršího syna Ezaua a řekl mu: „Můj synu!“ On mu odpověděl: „Tu jsem.“ (1) Izák řekl: „Hle, jsem už starý a neznám den své smrti. (2) Vezmi si nyní zbraně, toulec a luk, vyjdi na pole a něco pro mě ulov. (3) Připrav mi oblíbenou pochoutku a přines mi ji, ať se najím, abych ti mohl požehnat, dříve než umřu.“ (4)

⁴⁶ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo Oko, str. 544

⁴⁷ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo požehnání, str. 709

⁴⁸ Další místa například v Gn 27,27-29 Lv 25,21 Jb 29,1-6

⁴⁹ *Nový biblický slovník*. Přel. A.Koželuhová aj.. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1, heslo Jákob, str.376

⁵⁰ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo Prvorozenství, prvorozený, str. 732

⁵¹ Na rozdíl od Gn 26,22

z Hospodinova výroku v Gn 15,23, pak by Izák jednal proti Božímu slovu. To by vysvětlovalo, proč první požehnání neobsahuje, na rozdíl od druhého, zaslíbení země a potomstva, ale jde v něm hlavně o panování nad bratry (Gn 27,29). Chránil snad Izák svého syna před Hospodinem, protože věděl, jaké to je být obětí? Je toto slepota? Slepý nevidí nic, respektive vidí tmu a tak nevidí skutečnost. Neviděl Izák skutečnost, neviděl, že Ezau není schopen následovat jeho cestu a že ho to na rozdíl od Jáкова nejspíš ani nezajímá? Jeho snaha změnit Boží rozhodnutí by mohla být jeho slepotou.

Jak se mohl Jákob stát požehnaným bez podvodu? Tak jako Jákob při požehání Josefovým synům úmyslně zkřížil ruce (Gn 48,13-20) a upřednostnil tím mladšího, tak mohl Izák dát požehnání Jákovovi.

4. VYZNÁNÍ

4.1 Hlad

Přenesme se nyní v čase zpět do doby, kdy nastal v zemi hlad.⁵² Sice nevíme, kdy k němu došlo, ale protože Hospodin mluví k Izákovi o požehnání a rozmnožení jeho potomstva (Gn 26,24), byl zřejmě někdy po narození Ezaua a Jákoba. Hlad je nepříjemnou skutečností, trpí při něm malí i velcí, staří i mladí. Je to krize a bude třeba ji řešit.

4.1.1 Porovnání hladů

Jak ukazuje Gn 26,1 i Abraham zažil dobu hladu, ale hlad v Izákově době je jiný. Pokusme se tedy o porovnání a začněme tím, co mají společného: Abraham i Izák mění místo svého pobytu, vydávají manželku za svou sestru, místní vládce se o ni zajímá (Sáru si dokonce bere k sobě – Gn 12,15), oba jsou vyhoštěni a odcházejí bohatší než byli dříve. Co je ale odlišuje? Předně různá časová období. Dále Izák neodejde do Egypta a rozdílným byl i zdroj bohatství. Abraham dostal stáda od faraóna, kdežto Izákovi požehnal Hospodin. Po odchodu z Egypta Abraham vystoupil do Negebu, kdežto Izák do Beer-Šeby, kde vybudoval oltář Hospodinu.

⁵² Genesis 26:1-6: V zemi nastal opět hlad, jiný než onen první, který byl za dnů Abrahamových. Izák tedy odešel do Geraru k abímelekovi, pelištejskému králi. (1) Ukázal se mu totiž Hospodin a pravil: „Nesestupuj do Egypta. Přebývej v zemi, o níž ti řeknu. (2) Pobývej v této zemi jako host. Já budu s tebou a požehnám ti, tobě a tvému potomstvu dám všechny tyto země. Tak splním přísahu, již jsem se zapřisáhl tvému otci Abrahamovi: (3) ‘Tvé potomstvo rozmnožím jako nebeské hvězdy; tvému potomstvu dám všechny tyto země. V tvém potomstvu dojdou požehnání všechny pronárody země.’ (4) To proto, že Abraham uposlechl mého hlasu a dbal na to, co jsem mu světil: na má přikázání, nařízení a zákony.“ (5) Izák se tedy usadil v Geraru. (6)

Porovnání obdobných situací u Abraham a Izáka

ABRAHAM		IZÁK
První hlad (Gn 12,10-20)	Gerar (Gn 20)	Druhý hlad, Gerar (Gn 26)
Po příchodu do Kenaanu. Sestupuje do Egypta. Pobývá zde jako host. Vydává Sáru za svou sestru. Sára vzata do faraónova domu. Faraó daruje Abrahamovi dobytek a otroky. Faraó postižen ranami od Hospodina. Faraó vyčinił Abrahamovi a vrátil Sáru. Abraham je vyhoštěn.	Po zničení Sodomy a Gomory. Odchází do Geraru. Pobývá zde jako host. Vydává Sáru za svou sestru. Abímelek si bere Sáru. Bůh se ve snu zjevuje Abímelekovi a ten vrací Sáru. Abraham nazván prorokem. Abímelek vyčinił Abrahamovi. Abímelek daruje Abrahamovi dobytek a otroky. Abraham se modlí k Bohu za uzdravení Abímeleka a jeho rodiny. (Hospodin navštěvuje Sáru a rodí se Izák.) Kope studny.	Izák zřejmě na cestě do Egypta. Hospodin se zjevuje Izákovi. Izák se usazuje v Geraru. Vydává Rebeku za svou sestru. Přistižen Abímelekem, který mu vyčinił a chrání ho. Izák je zemědělcem. Hospodin mu žehná. Izák se stává velikým a Pelištejci mu závidí. Abímelek vyhání Izáka z Geraru. Odchází a kope studny.

4.2 První Hospodinovo zjevení

4.2.1 Nesestupuj do Egypta

Izák, tak jako jeho otec v době hladu, zřejmě chtěl jít do Egypta, ovšem díky Hospodinovu slovu tam nakonec neodešel. Cesta do Egypta je samotným Bohem popsána jako sestoupení (יִרֵד). Jistě zde není míněn pohyb směrem dolů jen ve smyslu geografickém, ale zároveň z hlediska víry. Sestup do Egypta může být usnadněním, zjednodušením života v důvěře v Hospodinovu pomoc a ochranu. Cesta víry je neustále konfrontována s otázkou: zabezpečí Hospodin náš život vždy a všude? Pro syna je tedy jiná cesta.

Zatím není jasné, proč to, co kdysi Bůh nezabránil udělat Abrahámovi, nedovolí Izákovi. Je možné, že by se v Egyptě usadil natrvalo? „Nebylo by správné spatřovat v jeho (Abrahamově) sestoupení nedostatek víry v zaslíbení, byť nedostal žádný příkaz k této cestě. Písmo ovšem hodnotí jeho příchod do Egypta jako sestup; není to země pro něho, i když tu dočasně bude žít jako

host“.⁵³ Egypt je díky řece Nil bohatá a úrodná země a v době hladu sem přijdou Jákob a jeho synové s rodinami (Gn 46). Ačkoli je to země nepoměrně bohatší a úrodnější než Palestina, nikdy se o ní neřeklo, že oplývá mlékem a medem. Pro Izrael se stala domem otroctví (Ex 20,2), z něhož jej Hospodin nakonec vyvedl (Dt 5,15).

4.2.2 Pobývej v této zemi

Hospodinova slova z Gn 26,2: שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֱמַר אֵלֶיךָ - „Bydli v zemi, o které mluvím k tobě“, jsou podobná jako v Gn 22,2 v případě Abrahamovy zkoušky.⁵⁴ Má to něco Izákovi naznačovat? Zřejmě ano. Hospodin mu svými slovy ukazuje, že budoucnost je pod jeho ochranou a Izák se jí tedy nemusí bát. Podobnost s Gn 22,2 by mohla naznačovat, že Izák je nyní ve stejné situaci jako byl jeho otec – bude zkoušen. Zřejmě proto upozorňuje Hospodin na Abrahamovu poslušnost jeho slovům (Gn 26,5) – od syna čeká totéž.

V krizi se ukazuje, jak na tom člověk je a odhaluje se vše, co není v době klidu vidět. V čem by mohl být Izák zkoušen? Jde o zkoušku hladem, nebo o poslušání Hospodina? U Abrahama šlo o poznání jeho bohobojnosti. Nyní je tu Izák, jeho syn, o kterém téměř nic nevíme. Jaký je jeho vztah k Hospodinu a otci Abrahamovi po jeho obětování? Bude i on vhodným pokračovatelem svého otce a Božích zaslíbení?

Doposud se Izák nijak neprojevil, toto je tedy možný motiv jeho zkoušky. Zřejmě přišel čas, aby ukázal svou víru v Hospodina, a to veřejně a nepřehlédnutelně. Jednu krizi již má Izák za sebou, z té ho zachránil Hospodin. Možná půjde o to, aby se Izák projevil jako člověk, který věří v Boží pomoc. To by znamenalo, že následující děj bude divadlem pro čtenáře, aby se i on přesvědčil o Izákově víře. Čtenář by totiž mohl být na pochybách, jestli je Izák „vhodným“ pokračovatelem a příjemcem zaslíbení daných Abrahamovi. Vypravěč (potažmo Hospodin) tedy možná chce podpořit čtenářovu důvěru a napomoci čtenáři, aby Izákovi důvěřoval, prohlédl jeho postoj k Hospodinu, aby se s ním mohl ztotožnit.

⁵³ Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu*, str. 76

⁵⁴ V Gn 22,2 šlo o horu

4.3 Gerar

Po smrti svého otce Abrahama sídlil Izák u „Studnice Živého, který mě vidí“. Nevíme ale přesně, kde se toto místo nachází, Gn 24,62 jej umísťuje do Negebu, v Gn 16,14 je mezi Kádešem a Beredem a Gn 16,7 popisuje, že se jedná o pramen ve stepi na cestě do Šúru.

Gerar ležel jižně od Gázy⁵⁵ v zemi Pelištějské a jeho jméno znamená „pobývání“, ale i „odvlečení“.⁵⁶ Pokud by chtěl Izák jít z Negebu do Egypta, je jeho pohyb do Geraru nelogický. Negeb je blíže Egyptu než Gerar, dokonce když Abraham za prvního hladu „vystoupil z Egypta“ tak byl v Negebu (Gn 13,1). Novotný tvrdí, že v Geraru se Izák narodil⁵⁷ a podle Gn 20 a 21 Abraham zřejmě žil nějakou dobu v okolí města.

Pokud připustíme tuto možnost, je možné, že Izák měl k tomuto městu určitá citová pouta, proto v něm hledal východisko z krize a pomoc před hladem. Gerarem také zřejmě procházela obchodní cesta a po ní se mohl Izák vydat do Egypta.

Text Gn 26,1 naznačuje i možnou známost s Abímelekem, králem Gerarským („šel Izák k Abímelekovi“). Podle Gn 21,22-34 měl Abraham s místním králem uzavřenou smlouvu a bylo by tedy rozumné hledat zde pomoc před hladem. Právě toto se jeví jako nejpravděpodobnější důvod cesty do Geraru.

Zmíněné souvislosti naznačují, že Egypt nebyl Izákovým původním cílem. Proč by ale chtěl z Geraru odejít do Egypta? Z toho, jak začal vydávat svou manželku za svou sestru je možné usoudit, že vládl nový král, který Abrahama ani Izáka neznal, nebo už možná zjistil, že se jeho manželka líbí místním mužům. Abraham o městě říká, že „na tomto místě určitě není bázeň Boží“⁵⁸, což značí nerespektování Hospodina a jeho vůle. Obyvatelé města, Pelištejci, po Abrahamově smrti zasypali jeho studny (Gn 26,15) a nechtěli mít nic společného s jeho památkou ani s jeho Bohem.

Nebo byl ve městě také hlad a proto chtěl Izák odejít, jenže Bůh mu řekl, aby zůstal. Hospodin se zřejmě zjevil Izákovi přímo v Geraru, protože

⁵⁵ Gn 10,19; *Nový biblický slovník*, heslo Gerar, str.267

⁵⁶ HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*, heslo Gerar, str. 143

⁵⁷ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo Gerar, str. 188

⁵⁸ Gn 20,11

pasáž Gn 26,2-5 se jeví jako vsuvka, rozvinutí verše prvního a šestého. Odpověď na otázku nechme zatím nezodpovězenou.

4.4 Hospodin požehná

Hospodin slovy **וְאָמַרְתִּי עִמָּךְ** - „budu s tebou“ ujišťuje Izáka svojí přítomností, ten se tedy nemusí strachovat v cizím prostředí. Jak si ale vysvětlit fakt, že vydával Rebeku za svoji sestru, když se bál, aby ho místní muži kvůli ní nezabili? Izák si zřejmě myslel, že Hospodin nemá ve své moci obyvatele města, „kde není bázeň Boží“.

Ke slovu musí přijít zvláštní humor. Izák je přistižen Abímelekem, „jak se laská se svou ženou Rebekou“.⁵⁹ Tedy dělají „totéž, co dělal Izmael s malým Izákem (Gn 21,9), co měl dělat Samson při obětech Dágonových (Sd 16,25), co měla dělat Potífarova žena s Josefem (Gn 39,14) a co dělali Izraelci při své pouti z Egypta (Ex 32,6)“.⁶⁰

Slovo **מִצַּחֵק**,⁶¹ které je zde použito, se v Pielu překládá i jako „laskat, laškovat, obveselovat, žertovat“. Izák se tedy musí stát Izákem – „smíchem“ (**יִצְחָק מִצַּחֵק**), musí se smát, aby došlo k nápravě jeho malé lsti.

Na „ochranu“ Izáka prohlásí Abímelek „oba manžele za ‚nedotknutelné‘. Odvozeniny od hebrejského kořene n-g-‘ = dotýkati se, tj. slova **נֹגֵעַ** se užívá dokonce pro označení místa zasaženého leprou. O Izákovi by se tedy dalo použít slova ‚tabu‘“.⁶²

Další Hospodinova slova Izákovi zaslibují dar země a ujištění o rozmnožení jeho potomstva. Tím Bůh splní přísahu danou Abrahamovi. Proč Hospodin třikrát zdůrazňuje nařízení, příkázání a zákony, dvakrát Abrahamovu aktivitu: uslyšel (uposlechl) a dbal (střežil)? Je možné, že Izák nechtěl poslechnout Boží příkaz? Text říká: „Izák se usadil v Geraru“,⁶³ není o něm psáno, narozdíl od Abrahama, že tam byl jako host (Gn 12,10). Použitím slova **יָשַׁב** – „usednout, sídlit, zůstat“ se chce zřejmě upoutat pozornost. Očekávali bychom spíše **נָזַח** – „být hostem“, které je ve verši třetím.

⁵⁹ Gn 26,8

⁶⁰ ŽÁK, Vladislav. *Na počátku : Výklad knihy Genesis*, str. 208

⁶¹ Participium Pielu

⁶² ŽÁK, Vladislav. *Na počátku : Výklad knihy Genesis*, str. 209

⁶³ Gn 26,6

Jiné slovo by ve spojení s upozorněním na poslušnost a dodržování příkazů (spíš než na trvalost pobytu a tím možnou neposlušnost) mohlo popisovat Izákův pobyt **právě** jako poslechnutí Hospodina, přestože Izák by asi nejraději šel pryč. Proto Bůh Izákovi říká, ať nechodí do Egypta. Izák se rozhodl poslechnout a zůstat ve městě, což bude mít velké důsledky. Bůh má zřejmě nějaký záměr.

4.5 Hospodin požehnal

Poprvé čteme o tom, že praotec obdělává půdu⁶⁴, což může udivovat. „Obdělávání půdy, přechod na jiný způsob obživy, s sebou přináší velký svod. Izák se dostává do blízkosti tajemství klíčení, růstu a zrání, k tajemným projevům plodivé síly země.“⁶⁵ Nebyl zemědělcem již dříve, když je popsáno v Gn 24,63, jak večer vyšel na pole?

Izák zasel a sklídl stonásobně, protože mu Hospodin požehnal, čímž jsou vyřešeny jakékoliv pochybnosti ohledně jeho zemědělství. Zasít v době hladu může být velmi riskantní, co když úroda nevzejde? Proto bychom měli tuto Izákovu činnost hodnotit pozitivně. Setím se z něj stává člověk hledící do budoucnosti a počítající s Hospodinovou ochranou.

Stejně tak by setí mohlo být výrazem Izákova smíchu a velmi opatrně řečeno i výsměchu. V Gn 26,3.4 slíbil Hospodin tuto zemi jeho potomstvu (semeni - זרע) a tak Izák seje (זרע) semeno do země (בְּאֶרֶץ), která se jeví nevhodná, Božímu lidu nepřátelská. Svým setím by se Izák mohl jejímu nepřátelství vysmívat.

Hospodin dává stonásobnou úrodu, tím je život člověka zachráněn, úroda se stává vysvobozením a Hospodin vysvoboditelem. Izák tedy nenašel pomoc ve městě, ale v Hospodinu. Již poněkolkáté jsou lidé zachráněni díky Izákovu jednání, na které Hospodin reaguje. A tak se Izák může smát, neboť „ti, kdo v slzách sejí, s plesáním budou sklízet. S pláčem chodí, kdo rozsévá, s plesáním však přijde, až ponese snopy.“⁶⁶

⁶⁴ Gn 26:12-17: Izák začal v té zemi sít a sklídl toho roku stonásobně; tak mu Hospodin požehnal. (12) Tak se ten muž vzmohl a vzmáhal se stále víc, až se stal velice zámožným. (13) Měl stáda bravu a stáda skotu i četnou čeládku. Pelištejci mu proto záviděli. (14) Pelištejci zasykali všechny studně, které vykopali Abrahamovi služebníci za Izákova otce Abrahama, a naplnili je prachem. (15) Abimelek řekl Izákovi: „Odejdi od nás, neboť jsi mnohem mocnější než my.“ (16) Izák tedy odtud odešel, utábořil se v Gerarském úvalu a usadil se tam. (17)

⁶⁵ Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu*, str. 123

⁶⁶ Ž 126,5.6

4.6 Izák vyrostl velmi ⁶⁷

„Tak se ten muž vzmohl a vzmáhal se stále víc, až se stal velice zámožným.“⁶⁸ Hospodinovo požehnání prostřednictvím úrody způsobilo Izákův vzrůst. Věta je plná sloves: třikrát גדל - „být velký, stát se významným“, které popisuje vzrůst vertikální, duchovní (1 S 2,26), dvakrát הלך - „chodit, jít“. Je zde také použita slovesná vazba „figúra etymologica“ - הלך גדל, což je umístění dvou sloves stejného kořene vedle sebe. Tím se dosahuje jejich stupňování a zesílení slovesného významu.⁶⁹ Obě slovesa popisují velmi usilovné jednání, což ukazuje na velmi intenzivní Izákovo „chození k vzrůstu“. Zde použitá vazba určitého slovesa s infinitivem ukazuje na trvalý stav, „chození“ se tedy stává trvalým procesem.

Použití slovesa „šel“ ve stejném tvaru jako v Gn 26,1 (הלך) pravděpodobně ukazuje na důvod proč Izák „šel“ a zůstal v Geraru – přišel, aby se stal velikým. Pravou úrodou a výsledkem Hospodinova požehnání tedy není zrní, které je pouze prostředkem, ale to, že Izák „vyrostl“ a stal se z něj významný člověk.

Svým požehnáním Hospodin demaskuje hodnoty lidí a ukazuje, co v nich je: v Izákovi velikost, v Pelištejcích závist. Slovo גדל – velký označuje velikost, která je nápadná,⁷⁰ a tak není divu, že se to místním vládcům nelíbilo. Závist je nelogická, zvláště je-li jejím původem Boží požehnání. Provokující může být pro ty, kteří s „požehnaným“ člověkem žijí, jako například bratři záviděli Josefovi (Gn 37,11). Slovo קנא - „závidět“ je v intenzívu (Piel), což ukazuje na jejich zesílenou intenzitu závisti. Čím víc Izák vyrostl, tím je jejich závist intenzivnější. Kraličtí toto slovo v Ž106,16 překládají „horlili proti“.

Výsledkem horlení, klevet proti Izákovi byl zásah samotného vládce Abímeleka s požadavkem na Izákův odchod z města. Ten, který se ho dříve bál, ho nyní převyšuje a je nazván mocným. Slovo עָצָם - „mocný“ je odvozeno od עָצָם - kost. Tím že Izák vyrostl, se stal pevným, vnitřně konsolidovaným a tím nepohodlným. Vsuvka o zasypávání Abrahamových

⁶⁷ Gn 26:12-14

⁶⁸ Gn 26,13

⁶⁹ HELLER, Jan; BENEŠ, Jiří. *Poutní písně : výklad žalmů 120-134*. 1. vyd. Praha : Advent-Orion, 2001. ISBN 80-7172-660-5, str. 72

⁷⁰ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo Veliký, str. 1182

studní má zřejmě upozornit na pevnost duchovní, náboženskou. Pelištejci se přitom chovají paradoxně – dokud se jich Hospodinův člověk bojí, tak jim nevádí, což se ale změní po jeho vnitřním upevnění. (Stejně si ho později snaží naklonit. – Gn 26, 26-29) Toto je jistě typické pro tento svět – dokud je „věřící“ bázlivý a v zákrytu s většinou, tak nikomu nevádí. Jakmile se ale stane duchovně pevným, tak začíná být nepohodlným a nazýván fanatikem.

Pelištejci tak nevědomě prokazují Izákovi službu. Nemá-li víra odumřít, je třeba věřícího opět rozhýbat a poslat na cestu, proto aby nezapomněl, že na tomto světě (v této zemi, městě) je pouze jako cizinec, host, jen zde přebývá (1 P 2,11). Místo Boha to tentokrát udělali nepřátelé a Izák tedy odchází.

Má s sebou hodně dobytka a čeládky a je zodpovědný za jejich životy. Musí je uživit a tak je třeba začít kopat studny.

4.7 Znovu kopal studně⁷¹

4.7.1 Abrahamovy studny

Studna je zdrojem vody a v přeneseném smyslu i zdrojem života. Platí to určitě nejen v Palestině, kde jí je velmi málo - proto se Pelištejci chovali nelogicky a barbarsky. Po Abrahamově smrti zasypávali jeho studně, což zdůrazňuje jejich podlost, protože dokud žil, tak si to nedovolili.

Ve Starém zákoně jsou Hospodin a oživující vliv jeho milosti často přirovnáváni k „prameni živých vod“, tj. ke studním.⁷² Člověk, který je v Boží péči, je jím nejen obživován a sycen, ale sám se stává „zahradou zavlažovanou“ (Iz 58,11), místem užitečným i pro druhé. U studny lidé žijí, potkávají se a vyprávějí si příběhy o jejím vzniku (vysvětlují její jméno) a tím i o člověku, který ji vykopal.

Zasypáváním, umrtvováním chtějí tedy Pelištejci vymazat Abrahamovu památku z povrchu země a navěky odstranit „pomníky“ jeho víry. Abrahamova víra je totiž pro ně větším nebezpečím než smrt. Dávali si záležet, protože zasypali **všechny** studny vykopané za Abrahama.

⁷¹ Gn 26,18-22: Znovu kopal studně, které vykopal za dnů jeho otce Abrahama a které po Abrahamově smrti Pelištejci zasypali. Pojmenoval je stejně jako jeho otec. (18) Izákovi služebníci kopali v tom úvalu a přišli na studni pramenité vody. (19) Ale gerarští pastýři se s pastýři Izákovými přeli: „Ta voda patří nám!“ Proto tu studni pojmenoval Esek (to je Váda), že se s ním vadili. (20) Vykopali tedy jinou studni. O tu se také přeli, proto ji pojmenoval Sitná (to je Sočení). (21) Pak postoupil dál a vykopal další studni; o tu se již nepřeli. Pojmenoval ji Rechobót (to je Prostorná) a řekl: „Teď už nám Hospodin poskytl prostor, abychom se mohli na zemi rozplodit.“ (22)

⁷² Ž 36,10; Iz 12,3

Izák odchází z Geraru a začíná znovu kopat staré studny. Stará se o zemi lépe než její současní majitelé, stará se, aby byla živá - je tedy hoden země víc než Pelištejci. Je silnější, ukazuje totiž, že vnější události na něj nemají dopad a nebere na ně zřetel. Chová se tak, jak později popisuje Pavel v 2 K 4,7-9 a 6,4-10. V Izákovi ožívá Abrahamova víra, ale ne jen jako zděděná, nýbrž nově prožívaná, vykopávaná. Je to nový počátek „staré víry“.

4.7.2 Izák se vrací a postupuje

Izákovu kopání začíná slovy וַיָּשָׁב יִצְחָק, což se dá přeložit jako „vrátil se Izák“. Izák se tedy „vrátil“ k životu a víře svého otce. Ale odkud? Stejně spojení s jiným jménem je v Gn 22,19 (וַיָּשָׁב אַבְרָהָם), když se popisuje Abrahamův návrat od Izákovy oběti. Tenkrát se vrátil sám, Izák tam zůstal. Nyní je Izák nový, vnitřně zpevněný a připravený (konečně) přijmout „svoji oběť“. Teď se (konečně) může vrátit z Mórija. Hospodin ho k tomu připravil. Že jde cestou svého otce, cestou otcovy víry, dokazuje i stejné pojmenování obnovených studní.

Ovšem hned na počátku „nové“ cesty přišly potíže. O obnovené studny se s ním prou gerarští pastýři, kteří si je chtějí přivlastnit a život Izákova společenství je znovu ohrožen. Cesta víry se stává bojem o víru. Izákovi služebníci vykopali novou studnu, o kterou se ovšem také rozhořel spor.

Najednou se však stal div - o další studnu se již spory nevedou. Biblický text tentokrát upoutává pozornost na Izáka. Gn 26,18 popisuje začátek jeho návratu k otcově víře. Izák se vrátil (odrazil zpět) a začal kopat studny. Text je v jednotném čísle, na rozdíl od dalšího děje (verše 19-21), kdy studny kopou Izákovi služebníci. Kopání studní je namáhavá a zdlouhavá práce, kterou Izák zcela jistě nedělal sám. Pokud text popisuje činnost samotného Izáka (jednotné číslo), chce zřejmě upozornit, že jde hlavně o něj a o jeho postoje. Nejprve se musel vrátit a vstoupit „do“ otcovy víry. To samo o sobě ale nestačí. Nyní musí „postoupit“ dál. Gn 26,22 je opět v jednotném čísle, aktivita je na samotném Izákovi, který byl dosud ve svém životě pasivní. Rozhodovali o něm a za něj jiní, i když on jim svým chováním přitakával. Otec ho bral do Mórija a poslal mu pro manželku a matka ho ochraňovala před bratrem. Hospodin ho pojmenoval, způsobil jeho narození, zachránil od smrti

a „přinutil“ zůstat v Geraru, kde mu také požehnal. Abímelek ho ochraňoval a pak vyhnal z města.

Na první pohled se zdá, že to jsou okolnosti, co Izáka nutí jednat. Ale Izák se stal velikým mužem a jako takový se rozhodl nastoupit cestu svého otce navzdory svému okolí. Nyní tedy „postupuje“ (פָּתַח) dál do země stejně jako Abraham, který po příchodu do Kenaanu a po Hospodinově zjevení také „postupoval“ (פָּתַח - Gn 12,8). Izák kope studnu (jednotné číslo) a na jeho činnost Hospodin opět odpovídá. Boží „reakce“ není v textu popsána tak jako dříve, ale Izák ji rozpoznává, když říká: „Teď už nám Hospodin poskytl prostor, abychom se mohli rozplodit.“⁷³

Je vidět, že Izákův růst, který začal v Geraru, stále pokračuje a stupňuje se. Nejen že vidí a rozpoznává Hospodinovu ochranu, ale je schopný o tom mluvit. Tím se stává vzorem druhým „poutníkům víry“, ukazuje na možný způsob „cesty“ pod Božím vedením. Nejprve slyší Hospodinův hlas a poslechne ho, poté se vydává na cestu víry. Tato cesta je již vyšlapaná, ale musí ji znovu „vykopat“, sám nově prožít. Na této cestě se učí rozeznávat Hospodinovo jednání, aby o něm byl schopen mluvit k ostatním. Obrazně řečeno, se tím sám stává studní, protože z něj plynou slova života.

4.8 Izák vystoupil⁷⁴

Izák vystupuje z údolí a jde směrem vzhůru do Beer-šeby. Slovo „vystoupil“ neoznačuje pouze pohyb z místa nižšího do místa výše položeného, ale popisuje i duchovní vzestup. Sloveso עָלָה - „vystoupit“ se „stalo odborným názvem pro vstup do svatyně, chrámu, do blízkosti Boží bez ohledu na zeměpisné nebo výškové určení.“⁷⁵ Izákův pohyb (usadil, vyrostl, šel, postoupil, nyní vystoupil) se završuje. Beer-šeba je místo, ze kterého odešel Abraham obětovat Izáka. A tento Izák, nyní Bohem zpevněný a duchovně vyspělý, přichází na stejné místo. Zde se mu zjevuje, ukazuje Hospodin.

⁷³ Gn 26,22

⁷⁴ Gn 26,23-25: Odtud vystoupil do Beer-šeby. (23) Tu noc se mu ukázal Hospodin a pravil: „Já jsem Bůh tvého otce Abrahama. Neboj se, jsem s tebou. Požehnám ti a rozmnožím tvé potomstvo kvůli Abrahamovi, svému služebníku.“ (24) Izák tam vybudoval oltář a vzýval Hospodinovo jméno. Postavil tam také svůj stan a jeho služebníci tam vyhloubili studni. (25)

⁷⁵ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, heslo Vstoupit, str. 1225

Text Gn 26,24 začíná stejně jako Gn 26,2: וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה - „ukázal se k němu Hospodin“. Hospodin nyní přitakává Izákovi, jeho cestě, jeho rozpoznání Božího jednání i jeho vystoupení (cestě vzhůru). Zároveň to ukazuje, že Hospodin je hlavní příčinou Izákova vzrůstu a vnitřního zpevnění. Tím se Hospodin zjevuje jako ten, který stojí za kvalitativní, vnitřní proměnou člověka. On je mocen a ochoten projevit, zjevit se ve prospěch člověka, tedy učinit v nás, pro nás a s námi to, co je nad naše chápání a představy. Jak je psáno: „Co oko nevidělo a ucho neslyšelo, co ani člověku na mysl nepřišlo, připravil Bůh těm, kdo ho milují.“⁷⁶

Hospodin opět ujišťuje Izáka svojí přítomností a zaslibuje mu požehnání a rozmnožení potomstva, znovu také zmiňuje Abrahama jako příčinu požehnání. Izák postavil oltář a vzýval jméno Hospodinovo. Je to jediný Izákův oltář, o kterém se můžeme v bibli dočíst. Text opět nápadně připomíná Gn 12,8. Mohla by to být spojnice k verši 26,22, což by ukazovalo, že cílem Izákova „postupu“ byl oltář a vzývání Hospodinova jména.

Izákův oltář tedy nebyl „pouhou“ odpovědí na Boží zjevení, ale směrem a cílem jeho cesty. Vystoupení do Beer-šeby naznačuje, že ho chtěl postavit právě tam, v bydlíšti svého otce, na místě, ze kterého šli s Abrahamem do země Mórija k oběti. Izák tedy vystoupil k Hospodinu. Boží zjevení bylo ukazatelem a potvrzením toho, že cesta je správná. A Izák veřejně vyznává, že Hospodin je jeho Bohem.

Nyní už není třeba někam jít, protože cíle bylo dosaženo. Proto se zde Izák usadil (postavil svůj stan). Jeho služebníci tam vykopali studnu, pravděpodobně na stejném místě jako dříve Abraham (Gn 21,31). Už ale není potřeba zmiňovat, že jde o studnu Abrahamovu, je totiž zcela zřejmé, že syn jde v otcových šlépějích.

Po postavení oltáře přichází za Izákem Abímelek s přáním urovnat vzájemné vztahy. Důvodem je jejich poznání, že s Izákem je Hospodin (Gn 26,28). Svým vyznavačským aktem, postavením oltáře a vzýváním Hospodinova jména, se Izák stal čitelným pro své okolí. Stal se z něj „abrahamovsky“ věřící typ člověka a všichni to vidí.

⁷⁶ 1K 2,9

ZÁVĚR

Izák je dědicem Božích zaslíbení daných jeho otci Abrahamovi. Zjistil jsem, že byl velmi významnou osobností, která nám okolnostmi svého narození připomíná Ježíše Krista. Stejně jako Ježíš dostal Izák své jméno od Hospodina a také byl počat po Hospodinově navštívení (srv. Lk 1,35).

Při studiu Izákova života musíme správně pochopit a interpretovat jeho oběť na hoře Mórija. Z Izákova postoje je zřejmé, že byl ochoten nechat se obětovat.

Když jsem ho neviděl sestupovat zpátky, myslel jsem si, že došlo k narušení jeho vztahu k Abrahamovi a možná i k Bohu. Avšak po delším studiu jsem „objevil“ Izáka jako stále věřícího, jako toho, kdo poslouchá Hospodina.

Ale i Izák potřeboval svoji víru prožít, ne pouze zdědit. K rozhodujícímu vyznání víry došlo po odchodu z Geraru., kde zůstal na Boží příkaz, který poslechl. Důležité okolnosti Izákova života určuje Bůh (narození, oběť, zjevení v Geraru). Ovšem Izák sám ze svého rozhodnutí vystupuje k Hospodinu, staví mu oltář a vzývá jeho jméno. Jako čtenář Izákova příběhu se ptám: Jak je to s mojí vírou?

Seznam použité literatury

Bible a konkordance:

1. *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. Vydání neuvedeno. Praha : Česká biblická společnost, 1991. 863 s., 287 s.
2. *Bible: Bible svatá aneb všechna svatá Písma Starého i Nového zákona*. Podle posledního vydání kralického z roku 1613, vydala Ekumenická rada církví v ČSR 1984. 831 s., 270 s.
3. Bible Works for Windows, version 6.0.005y, Bible Works LLC, 2003

Slovníky a komentáře:

4. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. 1. vyd. Praha : Advent-Orion, spol. s r.o. a Vyšehrad, spol. s r.o., 2003. ISBN 80-7172-865-9 (pro: Advent-Orion) a ISBN 80-7021-725-1 (pro: Vyšehrad)
5. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd.. Praha : Kalich a Česká biblická společnost, 1992. 1406 s. Svazek I a II. ISBN 80-7017-528-1 (pro: Kalich, Praha) a ISBN 80-900881-1-2 (pro: Česká biblická společnost, Praha)
6. *Nový biblický slovník*. Přel. A.Koželuhová aj.. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1
7. PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 3. vyd. Praha : Kalich, 1997. 198 s. ISBN 80-7017-121-9

Další bibliografie:

8. BENEŠ, Jiří. Stará a Nová smlouva. In *Sborník I/95 Akademie '93* b.m. : Luxpress spol. s r.o., cca 1995. ISBN 80-7130-042-X (pro Akademii '93)
9. BENEŠ, Jiří. *Kázání na Gn 17*. Dosud nepublikováno.
10. BENEŠ, Jiří. *Humor v Tenaku*. Bude uveřejněno ve Zpravodaji Společnosti křesťanů a Židů
11. BIČ, Miloš. *Ze světa Starého zákona*. 1. vyd. Praha:Kalich, 1989. Díl II.

12. DVOŘÁK, Josef. *Výklad Genesis 22. kapitoly : Absolventská práce z předmětu Starý zákon*. Sázava : TS CASD, 2001
13. HŘEBÍK, Josef. *Lest cestou k požehnání?* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0280-6
14. HELLER, Jan; BENEŠ, Jiří. *Poutní písně : výklad žalmů 120-134*. 1. vyd. Praha : Advent-Orion, 2001. ISBN 80-7172-660-5.
15. LEIBOWITZ, Ješajahu. Krize jako podstata židovství. *Emuna, historia wearachim* [online]. [cit. 19.dubna 2005] Dostupný z WWW:<
<http://www.etf.cuni.cz/skz/zprav/42/krize.htm>>
16. NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Přel. M. a D. Zbavitelovi. 1. vyd. Praha:Sefer, 1992.ISBN 80-900895-3-4
17. RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny : úvod do starozákonní literatury*. Přel. J. Hoblík. 1. vyd. Praha:Vyšehrad, 1996. 376 s. ISBN 80-7021-190-3
18. SIDON, Karol. *Návrat Abrahamův*. Praha : Půdorys, 1995. ISBN 80-901741-7-5
19. Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu*. 1. samostatné vyd. Praha : Kalich, 1991. Díl I. Zákon.
20. ŠÍPKA, Jan. *Bázeň alebo strach v Starom zákoně : Závěrečná písemná práce zo Starého zákona*. Sázava : TS CASD, 2000
21. URBÁNKOVÁ, Jana. *Bůh v příběhu vyvedení z Egypta : Diplomová práce*. Praha : Univerzita Karlova, 2005
22. WIESEL, Elie. *Bible : Postavy a příběhy*. Přel. A. Bláhová. 1. vyd. Praha : Sefer, s.r.o., 1994, ISBN 80-85924-01-3
23. ŽÁK, Vladislav. *Na počátku : Výklad knihy Genesis*. 1. vyd. Praha : Evangelické nakladatelství, 1990. ISBN 80-85013-10-X

Seznam zkratk

BK : Bible Kralická

ČEP : Český ekumenický překlad

srv. : srovnej(te)

str. : strana